

Když třída praská ve švech

Novinky.cz - středa 20. listopadu 2013

Právo – 8.11.2013

Začíná prvouka a Zuzana Kulštrunková se chystá se svými druháky procvičovat dopravní značky. Když děti vyzve, aby si každý přišel vytáhnout kartičku, máte pocit, jako by ožily sardinky v konzervě.

Třídy zaplňují zejména děti, které se narodily silným populačním ročníkům z poloviny 70. let minulého století.

FOTO: Petr Horník, [Právo](#)

Normální je pětadvacet

Státní normativy jsou postaveny na pětadvacet dětí ve třídě a za každého žáka navíc dostává škola peníze, které může využít např. na půlení třídy při výuce hlavních předmětů nebo cizích jazyků.

Kvůli stoupajícímu počtu dětí, které nastupují do školy, a současnému šetření si řada škol nemůže dovolit otevřít více tříd a naopak se stává, že ty stávající musí sloučit.

Zejména v okolí velkých měst, kam se ve velké míře stěhují mladé rodiny, nejsou výjimkou třídy s třiceti žáky. Pokud ředitel požádá o výjimku, může naplnit třídu až 34 dětmi.

Letos přibýlo proti minulému roku na sedm tisíc prvňáků a počty začínajících školáků mají dále stoupat. Zatímco v září 2005 jich usedlo do lavic necelých 92 tisíc, letos už to bylo přes 112 tisíc.

středa 20. listopadu 2013, 8:48

Stop, dojde učitelce vzápětí, a třídu s devětadvaceti žáky rozdělí na tři skupiny, které se postupně zvedají z lavic. Takhle plno měla naposledy při svém nástupu do školství v roce 1980. Teď, kdy už by pomalu mohla přemýšlet o důchodu, se znovu učí třeba to, jak třídu bezpečně přemístit na hřiště, do tělocvičny nebo do počítačové učebny.

„I když se mi to samotné přičí, musela jsem zvolit přesuny podle stanovených pravidel hraničících s drezurou. Vždyť když si je postavím do řady, mám je skoro přes dva školní pavilóny a zvláště tahle třída je opravdu hodně živá,“ líčí manévry v rámci výuky temperamentní kantorka ze ZŠ v Klecanech, která v sobě nezapře duši bojovnice.

Aby ukočirovala téměř třicet dětí ve třídě, musela se Zuzana Kulštrunková částečně vrátit k metodám, jaké uplatňovala při svém nástupu do školství v roce 1980.

FOTO: Petr Horník, [Právo](#)

Díky dlouholeté praxi už ví, jak postupovat, aby měla všechny děti na očích. „Kdybych se postavila dopředu, jak jsem to dělala ještě před pár lety, tak bych je v žádném případě neuhlídala. Osvědčilo se mi, že jdou přede mnou, vedou je ti zodpovědní, kteří vědí, že je sleduju zezadu, a když to bude nutné, můžu zasáhnout,“ říká Zuzana Kulštrunková s tím, že mimo areál školy si s dětmi může dovolit vyjít nanejvýš do polí.

Za tři roky budeme plní

Městečko Klecany v okrese Praha-východ je typickým příkladem sídla, které se v posledních letech rozrostlo

díky stěhování lidí mimo velká města a přechodnému nárůstu porodnosti. Do školek a škol se totiž nyní dostávají potomci silných populačních ročníků z poloviny 70. let minulého století, které si s rodičovstvím dávaly načas.

Když před šesti lety ředitel klecanské základní a mateřské školy Vladimír Lacina nastupoval, měla obec dva tisíce obyvatel. Dneska jich je o tisícovku víc a blíží se doba, kdy jim škola přestane stačit. „Začínal jsem tu s necelými dvěma stovkami dětí a teď jich máme tři sta dvacet pět,“ uvádí ředitel konkrétní údaje.

Ředitel ZŠ Klecany Vladimír Lacina se bojí, že za pár let nebude jeho škola všem dětem stačit.

FOTO: Petr Horník, [Právo](#)

Vrásky mu však nedělají ani tak klecanské děti, pro které by kapacita ještě stačila. Trápí ho spíš zájem rodičů z některých okolních obcí, které nemají vlastní školu a ani podle dřívější dohody nepatří do spádového obvodu Klecan. „Když budu dál brát děti odjinud, tak jsme za tři roky plní,“ říká s tím, že zatímco příští rok by mělo přijít k zápisu sedmapadesát klecanských dětí, za další dva roky už to podle matriky bude o třiadvacet víc.

Už teď muselo v těch nejpočetnějších třídách dojít k úpravám, aby se do místnosti všichni žáci vůbec vešli. I tak jsou lavice naštosovány, že děti mezi nimi mají jen tak tak místo na odsunutí židle. Zezadu musela zmizet relaxační zóna, z níž zbyla jen jediná pohovka vmáčkнутá mezi stěnu a řadu u dveří, kde si děti můžou číst.

Dřív museli zvládat všichni

„Někdy v polovině 90. let jsem jich měla ve třídě čtrnáct a to byla velice pěkná záležitost,“ vzpomíná s

nostalgickým úsměvem Zuzana Kulštrunková, která se tehdy snažila získávat malé školáky hrou a prací ve skupinkách. „Jenže ten vysoký počet je na překážku. Abych všem úkol vysvětlila, nechala je pracovat a na závěr předvést, jak to zvládli, musím na to vyčlenit celou hodinu. Přitom vím, že touto formou nejlíp zjistím, jak si učivo osvojili a jak dokážou vědomosti použít.“

FOTO: Petr Horník, [Právo](#)

Přestože ve svých pedagogických začátcích před třiatřiceti lety měla ještě o dva žáky více, tehdy to neviděla jako problém. „Výuka probíhala podle plánu, který se dopředu stanovil, a museli ho zvládat všichni. Navíc děti hodinu proseděly v lavicích a pohnuly se nanejvýš v tělocviku. Teď se snažíme věnovat dětem talentovaným i těm, které potřebují spíš pomoci, a na to není čas ani prostor,“ říká kantorka, která si považuje rozhledu a průbojnosti dnešních dětí, ale zároveň lituje, že na diskuse v hodinách nezbyvá mnoho času.

Josef Kábele, který má syny ve třetí a čtvrté třídě, už se smířil s tím, že pokud se jeho dítě učí v početnějším kolektivu, musí na něho doma víc dohlédnout. „Jeden kluk má ve třídě šestnáct a druhý šestadvacet spolužáků a fakt je to na nich poznat. U toho druhého to vyžaduje větší zapojení rodičů, kontrolu domácích úkolů, které kolikrát ani nejsou poznamenané. Na druhou stranu, učitel to v takové třídě taky nemá lehké. Už jenom udržet na prvním stupni pozornost třiceti dětí, mít s nimi oční kontakt,

abych věděl, jak reagují, to je přece nadlidský výkon,“ uznává obtížnou pozici vyučujícího rodič, profesí neuropsycholog z Prahy.

FOTO: Petr Horník, [Právo](#)

Dvacet je maximum

Když se před tři čtvrtě stoletím pracovalo i s šedesáti dětmi ve třídě, nikdo se nad tím příliš nepozastavoval. Jenže nesmíme zapomenout dodat, že tehdy byly požadavky na vzdělání jiné než dneska, kdy se klade důraz na individuální přístup ke každému žákovi a zároveň se po učiteli vyžaduje, aby vzdělával dohromady velmi různorodou skupinu. Od žáků s diagnostikovanou specifickou poruchou učení (dyslektici, dysgrafici, dysortografici) přes takzvané hyperaktivní děti (lehká mozková dysfunkce s názvem ADHD) až po děti nadané.

A rozdíly mezi žáky jsou v posledních letech dané i jejich sociálním zázemím. Ti, kterým se rodiče tolik nevěnují, ať už kvůli nedostatku času, nebo financí, můžou do školy nastoupit s jistým vědomostním handicapem, bez některých sociálních a kulturních návyků. „Zkrátka se v nich nerozvine všechno, co by se rozvinout mohlo, takže mají na startovní čáře horší postavení,“ vysvětluje ředitel Lacina. Děti, které to mají naopak, jsou zase napřed, lépe se adaptují na školu a mají lepší výsledky.

„Od roku 2005 ukládá zákon školám přistupovat ke každému žákovi s ohledem na jeho předpoklady, tedy individuálně. Výzkumy ale ukazují, že v počtech dětí ve třídě nad dvacet doopravdy individualizovat nelze,“ upozorňuje dětský psycholog Václav Mertin s tím, že pro efektivní vzdělávání jsou osobní vztah i osobní kontakty důležité.

„Pokud je ve třídě více než dvacet dětí, už nemůže být výuka kvalitní,“ míní dětský psycholog Václav Mertin.

FOTO: Milan Malíček, [Právo](#)

„V malé skupině učitel vidí sebemenší zaváhání každého žáka i náznak výchovného prohřešku. Může pochopit, čemu žák nerozumí, a individuálně mu poradit. Ve velkých třídách naopak vzrůstá anonymita i provozní zatížení učitele. Delší zjišťování docházky, dohadování nad chybějícími úkoly, řešení nepíšících per nebo potřeby dětí jít na záchod. Kvůli tomu klesá čas věnovaný výuce

a s narůstajícím počtem výchovných prohřešků se snižuje i bezpečnost žáků,“ dodává odborník.

Druhý kantor z peněz rodičů

S téměř třemi desítkami prvňáků a s jedním učitelem ve třídě se před začátkem loňského školního roku odmítl smířit ředitel ZŠ v pražských Kunraticích Vít Beran. Spolu s rodičovskou organizací O. S. PATRON navrhl tedy rodičům, jestli v zájmu efektivy výuky nechtějí přispět na plat dalšího pedagoga,

kteřý by v kařždé ze třít prvńích třít strávil přítblířně sedm hodin týdně. Dopadlo to tak, ře kařždý dáva, kolik chce a můře, někdo pět set, někdo tisíce za rok, a všichni jsou spokojení. Projekt pokračuje i v dalřím ročníku a v nových prvńích třítách.

„Učíteli často velmi pomůře už jenom to, když se někdo věnuje menří skupině dětí, které nejsou tak rychlé nebo kvůli specifické poruře učení potřebují větří podporu, aby se jim víc dařilo. Takře třída nemusí být vylořeně rozdělena na půlky, ale tak, aby to bylo co nejúčelněřší ve prospěch dětí,“ vysvětluje ředitel Beran s tím, ře některé další hodiny matematiky a čeřtiny mají prvńáci a druháci půlené.

V prařských Kunratících si rodiče prvńáků a druháků platí dalřího pedagoga ve třítě.

FOTO: Petr Horník, [Právo](#)

Kromě toho řkola pedagogům ukazuje, jak i při vysokém počtu dětí nerezignovat na individuální přístup. „Učitel by si to měl umět zorganizovat tak, aby se zvládl věnovat kařždému, aby byli

aktivní všichni a nikdo se jenom nevezl s ostatními. Vezměte si, jak si dokáře poradit kantor v malotřídce, který současně učí druháky a čtvřáky a kolikrát má taky plnou třidu řáků, kteří jsou na tom rozdílně. Bohuřel mnohý učitel v klasické třítě nedokáře zadat ani diferencovaný domácí úkol, natoř takto učít v rámci hodiny,“ dodává ředitel kunratické základy.

Řkola ztrácí autoritu

Jenře jedna věc je naučit pedagogy moderně učít a přítadně jim poslat na pomoc asistenta a druhá věc je vyrovnat se s postavením řkoly v očích veřejnosti, které se za posledních pár desítek let nápadně proměnilo.

Kantoři se sice stále drží mezi nejprestiřnějšími profesemi, ale pro řadu rodin už přestali být autoritou, jak to jeřtě ve svých začátcích zařila Zuzana Kulřtrunková. „Cítila jsem ze strany rodičů větří respekt. Děti měli víc pod kontrolou a nedovolili, aby kářeřsky nějak vybočovaly,“ vzpomíná učitelka.

Učíteli pomůře už jen to, když se někdo věnuje menří skupině dětí, které nejsou tak rychlé. Vít Beran, Kunratice

To, ře rodiče teď jednář se řkolou jako rovný s rovným, vnímá ředitel řkoly v Klecanech Vladimír Lacina jako posun správným směrem. Vadí mu však extrémý. „Za mého mládí byla řkola nedotknutelná, co řekl kantor, byla pravda a doma se o tom ve větřině rodin nediskutovalo. Jenře

dneska se to občas zvrtno na druhou stranu a rodiče, kteří nemají úplně pozitivní vztah ke vzdělání, se to nebojí dávat škole najevo třeba i z pozice síly.”

Jeden dospělý se věnuje těm pomalejším, druhý si vezme na starost třeba děti nadané. V žádném případě však nemusí jít o stejné početné skupiny.

FOTO: Petr Horník, [Právo](#)

„Na svém předchozím působišti jsem zažil problematické dítě, které neplnilo povinnosti a závažným způsobem porušovalo školní řád, ale rodiče ho neustále

kryli a omlouvali. Když žák vyhrožoval učitelce fyzickým napadením a byl za to potrestán, tak si rodiče stěžovali a hnali to i přes inspekci. Jak jsem předpokládal, dopadlo to ve prospěch školy, ale stejně jsme se tím museli zabývat,“ kroutí hlavou šéf školy, který zároveň učí zeměpis a tělocvik.

Přínos? Leda pro fotbalový tým

Tomáš Feřtek ze společnosti EDUin není přesvědčený o tom, že automaticky platí - čím menší skupina dětí, tím lépe se učí. Na vysokém počtu dětí ve třídě vidí překvapivě i něco dobrého. Jako příklad přitom uvádí waldorfské školství, kde se třídy naplňují záměrně, aby byly co nejpestřejší. „V dětech je pak

možné nastartovat procesy, které je naučí spolupráci a komunikaci s ostatními.“

Se svým přístupem však mezi dalšími odborníky ani rodiči nenachází velké zastání. „Kolikrát se syn k něčemu dostane, kolikrát za hodinu je vyvolán a individuálně zkoušený? Přeplněné třídy nejsou dobré pro nikoho. Ani pro ty pomalejší, ale ani pro ty, kteří jsou dobří, samostatné úkoly odevzdávají jako první a pak se začnou nudit. K čemu to vede? Víc zlobí a blbnou, protože k tomu mají větší prostor,“ mluví ze své zkušenosti otec dvou školáků Josef Kábele.

Ředitel ZŠ Kunratice Vít Beran je přesvědčený, že i při vysokém počtu žáků ve třídě je možné nerezignovat na individuální přístup ve vzdělávání. Jako příklad uvádí malotřídky.

FOTO: Petr Horník, [Právo](#)

„Samozřejmě že to rodičům vadí, zvlášť když si jejich dítě postesknou, že se za celou hodinu na něho nedostalo nebo že se paní učitelka pořád věnuje někomu jinému. Taky bych si uměl představit třídu s patnácti dětmi, kde by se kantor mohl zabývat těmi, kdo mají problémy, i těmi chytrými, kteří by potřebovali pracovat víc. V určité míře to vlastně stojí i za odchody našich žáků na víceletá gymnázia,“ připouští ředitel klecanské školy Vladimír Lacina.

Žádný přínos ve velkých třídách nespátřuje ani psycholog Václav Mertin. „Snad jedině v případě, když se má sestavit fotbalové družstvo nebo připravit divadelní představení. Ale chceme-li zvýšit výsledky českého vzdělávacího systému, snižování počtu žáků ve třídách představuje jednu důležitou okolnost.“

Markéta Mitrofanovová, Právo